„Polityka i Społeczeństwo" 3(16) / 2018
DOI: 10.15584/polispol.2018.3.8

ARTYKUŁY

Jacek Suder*

WPŁYW ZMIANY STRATEGII KARTELU OPEC NA CENY ROPY NAFTOWEJ

THE IMPACT ON OIL PRICES OF THE CHANGE IN OPEC CARTEL STRATEGY

Abstract

The article summarizes recent events related to the crude oil market, regarding particularly the policy of reduction in the commodity supply introduced by the countries of the OPEC cartel and Russia. The author examined the next steps undertaken by member nations of the oil association, which were targeted at an increase in the price of oil and at lowering the level of crude oil reserves in the OECD countries. In addition, the process of creating a shale revolution in the United States was outlined, which led to a great level of independence of this country from the supply of energy resources from other parts of the world. The article is an attempt to introduce a wider topic which is the shale revolution in the USA, and its and impact on the global oil market. It is also a starting point for further considerations regarding possible steps of the OPEC cartel arising after expiration of the current agreement.

Key words: crude oil, OPEC, trade war, the US shale revolution

Wstęp

Ropa naftowa to najważniejsze źródło energii na świecie i jeden z najpopularniejszych surowców wśród inwestorów, z którego uzyskuje się około 40% zużywanej na świecie energii. Ze względu na swoje strategiczne znaczenie od wielu lat stanowi narzędzie międzynarodowych rozgrywek politycznych, za pomocą którego ścierają się interesy gospodarcze największych mocarstw na świecie (Socha, Wdowiński 2018:

* Wydział Finansów i Prawa, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, ul. Rakowicka 27, 31-510 Kraków, adres e-mail: jaceks1027@gmail.com

104). Dlatego też obserwowane w ostatnich latach istotne wahania cen tego surowca mogą mieć poważne konsekwencje dla stabilnego funkcjonowania gospodarek państw importujących znaczne jego ilości (Lardic, Mignon 2006: 847–855).

Stany Zjednoczone przez większą część XIX i na początku XX w. były największym producentem ropy naftowej na świecie. Wszystko uległo jednak zmianie, kiedy grupa państw z Bliskiego Wschodu[1] w porozumieniu z Wenezuelą utworzyła Organizację Krajów Eksportujących Ropę Naftową (OPEC)[2], mającą za zadanie wpływać na globalne ceny surowca. W tym samym okresie rosnąć zaczęło również znaczenie Związku Radzieckiego (ZSRR), który w latach 70. XX w. osiągnął pozycję globalnego lidera w produkcji ropy.

W II połowie XX w., z powodu wyczerpywania się zasobów surowca w USA, doszło do silnego osłabienia produkcji w sektorze naftowym w tym państwie. Amerykanie nie zrezygnowali jednak z planów osiągnięcia samowystarczalności w zakresie wydobycia surowców energetycznych i wykorzystując środki z budżetu państwa, rozwijali różnego rodzaju technologie wydobywcze. Tego typu działania doprowadziły ostatecznie na początku XXI w. do wybuchu rewolucji łupkowej w USA. Wykorzystano w tym celu proces szczelinowania hydraulicznego, który umożliwiał produkcję ogromnych ilości ropy naftowej po obniżonych cenach, szczególnie w Teksasie i Północnej Dakocie. W wyniku tego Stany Zjednoczone powróciły do ścisłej czołówki producentów ropy naftowej i silnie uniezależniły własną gospodarkę od zewnętrznych dostaw tego surowca (Sierakowska 2015: 26–30). Obecnie USA z największego importera surowców energetycznych na świecie stały się eksporterem ropy naftowej i bardzo istotnym dostawcą gazu ziemnego.

Celem artykułu była próba usystematyzowania ostatnich wydarzeń związanych z rynkiem surowca dotyczących wprowadzenia przez kartel OPEC oraz Rosję[3] polityki ograniczenia jego podaży, ponieważ rozwój współczesnego przemysłu jest silnie uzależniony od cen importowanej ropy naftowej. Autor do swoich badań wykorzystał bazy danych zgromadzone na platformie Bloomberg oraz materiały analityczne Agendy In-

[1] Państwa założycielskie: Arabia Saudyjska, Irak, Iran i Kuwejt.

[2] Organizacja Krajów Eksportujących Ropę Naftową (OPEC) – powstała w 1960 r., a swoją siedzibę ma w Wiedniu. Celem organizacji jest głównie kontrolowanie światowego wydobycia ropy naftowej, poziomu cen i opłat eksploatacyjnych.

[3] Państw spoza kartelu uczestniczących w porozumieniu jest w sumie 10, ale największe znaczenie na rynku ropy ma wśród nich Rosja. Ponadto państwo to zadeklarowało największą redukcję wydobycia na poziomie około 300 tys. b/d, dlatego też rynki uważnie przyglądały się ograniczeniu rosyjskiej produkcji.

formacyjnej Departamentu Energii Stanów Zjednoczonych (EIA). Za ich pomocą badał kolejne kroki podejmowane przez członków stowarzyszenia naftowego, które miały za zadanie podwyższyć ceny surowca i doprowadzić do spadku światowych zapasów ropy. Ponadto zarysował również proces powstawania rewolucji łupkowej w USA, która doprowadziła do istotnego uniezależnienia się tego państwa od zewnętrznych dostaw surowców energetycznych. Artykuł stanowi bowiem próbę wprowadzenia do szerszego omówienia tematu, jakim jest rewolucja łupkowa w Stanach Zjednoczonych, oraz zaprezentowania jej wpływu na globalny rynek ropy naftowej. Ponadto umożliwia on przeprowadzenie kolejnych rozważań nad dalszymi poczynaniami państw OPEC, które będą realizowane po wygaśnięciu obecnie obowiązującego porozumienia.

Zmiana w strategii produkcji ropy naftowej kartelu OPEC dokonana w 2016 roku

Od początku 2016 r. sytuacja na globalnym rynku ropy naftowej zaczęła się sukcesywnie zmieniać. Rosja i Arabia Saudyjska, jako dwa najważniejsze państwa będące eksporterami tego surowca, sygnalizowały rynkom finansowym gotowość wprowadzenia ograniczeń w produkcji ropy. Zmiana w przekazywanym komunikacie była spowodowana bardzo niską globalną ceną surowca, która silnie ograniczyła uzyskiwane dochody budżetowe z jego sprzedaży[4]. Wcześniej bowiem Arabia Saudyjska wykorzystywała swoje ogromne zasoby rezerw walutowych do prowadzenia „wojny cenowej" z amerykańskimi przedsiębiorstwami naftowymi, sukcesywnie przyczyniając się do zbijania cen ropy poprzez powiększanie wysyłanej na rynki produkcji. Miało to w konsekwencji doprowadzić do możliwie jak największej liczby bankructw wśród spółek wydobywających ten surowiec w Stanach Zjednoczonych oraz do maksymalnego zwiększenia udziału w rynku wśród państw zrzeszonych

[4] Według szacunków Agendy Informacyjnej Departamentu Energii USA (EIA) dochody z eksportu ropy w państwach OPEC spadły w 2016 r. do poziomu 433 mld USD – najniższej wartości od 2004 r. Oznacza to spadek o 16% w stosunku do 2015 r. i o 63,5% w relacji do 2012 r. (do roku z najwyższymi dochodami uzyskanymi przez OPEC). Ponadto EIA prognozowała w maju 2017 r., że dochody kartelu w 2017 r. wyniosą 539 mld USD, a w 2018 r. 595 mld USD. EIA, *OPEC revenues fact sheet* https://www.eia.gov/beta/international/regions-topics.cfm?RegionTopicID=OPEC (3.01.2018).

w stowarzyszeniu naftowym OPEC (Fattouh, Sen 2016: 3). Tego typu działania negatywnie odbijały się jednak na pozostałych państwach produkujących ropę, które miały wyższe koszty produkcji surowca (m.in. na Wenezueli oraz na Rosji). W sytuacji znaczącego spadku cen ropy zaczęły one wywierać coraz silniejszą presję na podjęcie stanowczych kroków mających przeciwdziałać temu procesowi[5]. Dodatkowo sytuację pogarszały:

- zmniejszający się popyt na ropę wśród państw z grupy *emerging markets* (Ulatowski 2016: 133–134) (szczególnie jeżeli chodzi o Chiny, w których zarysowywano perspektywę silniejszego spowolnienia koniunktury);
- proces zacieśniania polityki monetarnej przez Rezerwę Federalną w Stanach Zjednoczonych, która wywierała presję na umocnienie amerykańskiego dolara[6].

W celu zażegnania pogłębiającego się problemu państwa kartelu we wrześniu 2016 r. zasygnalizowały możliwość zredukowania poziomu wydobywanego surowca. Podczas nieformalnego spotkania w Algierze wskazano, że do zmniejszenia wydobycia ropy może dojść na początku 2017 r. Deklaracja ta stanowiła zauważalny sygnał odejścia kartelu od strategii polegającej na ustabilizowaniu udziału państw zrzeszonych w OPEC w światowej produkcji ropy (deklaracja z listopada 2014 r.) w kierunku strategii ograniczenia produkcji.

Ostatecznie do podjęcia decyzji o zmniejszeniu wydobycia doszło 30 listopada 2016 r. na spotkaniu kartelu w Wiedniu. Podczas rozmów członkowie stowarzyszenia po raz pierwszy od 2008 r. zgodzili się na ograniczenie wydobycia o około 1,2 mln b/d[7] do poziomu 32,5 mln b/d. Celem podpisanego porozumienia miał być trwały wzrost cen ropy naftowej. Jednocześnie ograniczenie podaży połączone z prognozowanym przez Sekretariat OPEC wzrostem popytu miało prowadzić do redukcji nadpodaży surowca na rynku globalnym.

Podpisana umowa miała wejść w życie 1 stycznia 2017 r. i obowiązywać początkowo przez pół roku. Największe ograniczenia w produkcji wśród członków kartelu nałożono na Arabię Saudyjską – blisko 500 tys. b/d. Zaskakującą informacją była redukcja wydobycia dokonana przez Irak, który zobligował się do cięć w wysokości 210 tys. b/d. Ustalono

[5] Biznes Alert, *USA i Arabia Saudyjska kontynuują naftową wojnę*, https:// biznesalert.pl/usa-i-arabia-saudyjska-kontynuuja-naftowa-wojne/ (30.11.2017).

[6] Na rynkach finansowych istnieje ujemna korelacja pomiędzy cenami ropy i notowaniami dolara amerykańskiego.

[7] Skrót mln b/d oznacza miliony baryłek dziennie.

również, że Iran (jako jedyny członek OPEC) może zwiększyć produkcję ropy o około 100 tys. b/d do poziomu 3,8 mln b/d. Ponadto Libia i Nigeria zostały tymczasowo wyłączone z planu ograniczeń produkcji, natomiast Indonezja poinformowała o zawieszeniu swojego członkostwa w stowarzyszeniu[8] (tabela 1).

Wejście w życie zawartego porozumienia zostało uzależnione od przyłączenia się do niego przez państwa niezrzeszone z kartelem[9]. Umowa z pozostałymi członkami została sfinalizowana 10 grudnia 2016 r. w Wiedniu. Dziesięć państw spoza stowarzyszenia, w tym Rosja, zobligowały się do zredukowania swojego wydobycia o blisko 560 tys. b/d (połowa cięć spadła na rosyjskich producentów). Było to pierwsze od 2001 r. przyłączenie się do redukcji podaży ropy przez państwa spoza tej organizacji (Henderson 2016: 4). Wspólne działanie OPEC i pozostałych członków biorących udział w porozumieniu miało przyczynić się do zmniejszenia wydobycia w sumie o około 1,8 mln b/d.

W konsekwencji tych wydarzeń od stycznia do grudnia 2016 r. cena baryłki ropy Brent wzrosła o ponad 49% z poziomu 39,28 USD/b do 58,61 USD/b, natomiast cena baryłki ropy WTI o ponad 103% z poziomu 26,55 USD/b do 53,90 USD/b[10].

Pod wpływem podpisanego porozumienia Międzynarodowa Agencja Energetyki (IEA) prognozowała pod koniec 2016 r., że jeżeli ogłoszone porozumienie o ograniczeniu produkcji zostanie w całości zrealizowane, to w I połowie 2017 r. na rynku ropy może pojawić się deficyt[11]. Natomiast zdaniem EIA, jeżeli umowa kartelu OPEC doszłaby do skutku i ceny ropy osiągnęłyby poziom powyżej 50 USD/b, to mógłby to być czynnik zachęcający do szybszego powrotu do wzrostu podaży w USA i w innych państwach poza stowarzyszeniem. Z tego powodu Agenda Informacyjna Departamentu Energii w Stanach Zjednoczonych sądziła, że na rynku ropy nie dojdzie do szybkiego osiągnięcia równowagi rynkowej[12].

---

[8] ECB Economic Bulletin, *Impact of the November 2016 OPEC agreement on the oilmarket*https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/eb201608_focus01.en.pdf?84e6b1f5356e53c615d6e8e5af195007 (27.11.2017).

[9] Do państw tych zalicza się: Azerbejdżan, Bahrajn, Brunei, Kazachstan, Malezja, Oman, Rosja, Sudan Południowy, Sudan.

[10] Dane z platformy Bloomberg.

[11] IEA, *OMR: What a difference a year makes – December 2016* http://www.iea.org/newsroom/news/2016/december/omr-what-a-difference-a-year-makes.html (22.12.2017).

[12] EIA, *Short-term Energy Outlook – December 2016* https://www.eia.gov/outlooks/steo/outlook.cfm#issues2016 (22.12.2017).

Tabela 1. Uzgodnione dostosowania w wielkości produkcji ropy i referencyjne poziomy produkcji wśród państw OPEC

Państwo-członek OPEC	Referencyjny poziom produkcji (tys. b/d)[13]	Zmiana w wielkości produkcji (tys. b/d)	Referencyjny poziom produkcji od stycznia 2017 r. (tys. b/d)
Algieria	1 089	-50	1 039
Angola	1 751	-78	1 673
Ekwador	548	-26	522
Gabon	202	-9	193
Indonezja[14]	-	-	-
Iran	3 975	90	3 797
Irak	4 561	-210	4 351
Kuwejt	2 838	-131	2 707
Libia[15]	-	-	-
Nigeria[16]	-	-	-
Katar	648	-30	618
Arabia Saudyjska	10 544	-486	10 058
ZEA	3 013	-139	2 874
Wenezuela	2 067	-95	1 972

Źródło: Sekretariat OPEC, http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/MOMR%20December%202016.pdf (27.11.2017).

W grudniu 2016 r. na rynkach finansowych nie doszło do obniżenia poziomu niepewności wśród inwestorów. Ceny surowca charakteryzowały się relatywnie wysokim poziomem zmienności z powodu kontynuacji silnego wzrostu produkcji ropy przez państwa należące do kartelu. Wzrost wydobycia wyniósł 34,140 mln b/d i był o 1,64 mln b/d wyższy od zadeklarowanego poziomu na pierwszą połowę 2017 r.[17] Obawy inwestorów co do rzeczywistego obniżenia wydobycia przez kartel OPEC zwiększały również:

- sukcesywnie rosnące zapasy ropy na świecie;
- oczekiwania dotyczące powrotu produkcji surowca z Libii i z Nigerii;
- ożywienie w sektorze naftowym w Stanach Zjednoczonych[18] – dane EIA pokazały, że w styczniu 2017 r. doszło do przerwania datujące-

[13] Poziomy produkcji surowca określone zostały na październik 2016 r., z wyjątkiem Angoli, dla której dane dotyczą września 2016 r.

[14] Indonezja zawiesiła swoje członkostwo w kartelu OPEC.

[15] Państwo czasowo wyłączone z porozumienia do marca 2018 r.

[16] Tamże.

[17] Dane z platformy Bloomberg.

[18] Grudzień był siódmym kolejnym miesiącem wzrostu liczby aktywnych wiertni w Stanach Zjednoczonych. Łącznie od końca maja 2016 r. ich liczba zwiększyła się o 209, osiągając najwyższy poziom od stycznia 2016 r. wg danych firmy Baker Hughes.

go się od kwietnia 2015 r. spadkowego trendu w wydobyciu ropy ze skał łupkowych.

Do końca 2016 r. OPEC intensywnie zwiększał poziom wydobycia, realizując politykę podażową ukierunkowaną na maksymalizację udziału w światowej produkcji. W IV kwartale 2016 r. wydobycie osiągnęło historycznie najwyższą wartość, plasując się średnio na poziomie 33,27 mln b/d.

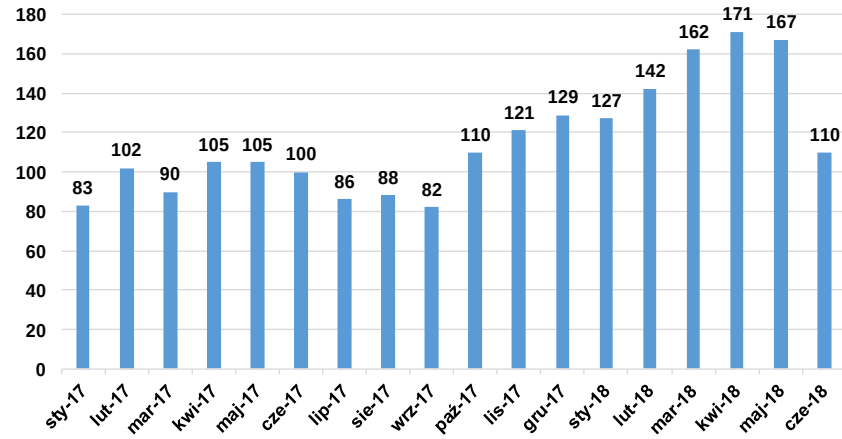

Wykres 1. Stopień realizacji redukcji wielkości produkcji ropy przez kartel OPEC (w %)

Źródło: opracowanie własne, Bloomberg, *Daily Brief: Oil* (4.04.2018).

W styczniu 2017 r., po zastosowaniu się większości zobligowanych państw do postanowień podpisanego porozumienia, doszło do ustabilizowania się cen ropy na najwyższym poziomie od 1,5 roku. Wydobycie w tym miesiącu spadło o blisko 1 mln b/d (wobec oczekiwań na poziomie 1,8 mln b/d) – był to jednak jeden z największych jednorazowych spadków wydobycia w historii tej organizacji.

W kolejnych miesiącach sukcesywnie wzrastało prawdopodobieństwo przedłużenia postanowień porozumienia przez kartel OPEC i państw z nim stowarzyszonych na II połowę 2017 r. Taką decyzję rekomendował bowiem Komitet OPEC monitorujący realizację polityki podażowej kartelu, ponieważ zauważalnie wzrosła produkcja surowca w USA, która utrudniała skuteczne działania mające na celu zrównoważenie rynku ropy.

W maju 2017 r. kartel zdecydował się na przedłużenie porozumienia do końca marca 2018 r. (o kolejnych 9 miesięcy). Spowodowało to spadek cen ropy naftowej, które dodatkowo były pogłębiane przez obawy

uczestników rynku uważających, że podjęte działania przez kartel OPEC są niewystarczające, aby zrównoważyć w najbliższym czasie podaż z relatywnie niskim popytem. Niepewność wśród inwestorów potęgowały również informacje o zwiększeniu produkcji odnotowanej w Libii i w Nigerii, w państwach, które wcześniej zostały wyłączone z ograniczeń produkcyjnych.

Dopiero w sierpniu obie grupy państw wykazały wysoką dyscyplinę w realizacji polityki podażowej, mimo że już wcześniej można było zaobserwować pozytywne skutki zmniejszenia wydobycia ropy naftowej w postaci sukcesywnie wzrastających cen (wykres 1). Co więcej, cel kartelu dotyczący redukcji światowych zapasów surowca został znacznie przyspieszony w wyniku powstałych zakłóceń produkcji w amerykańskim sektorze naftowym spowodowanych wysoką aktywnością huraganów na atlantyckim wybrzeżu Stanów Zjednoczonych. Spadek aktywności w USA w połączeniu z silnym obniżeniem wydobycia ropy w kartelu OPEC oraz w Rosji i w Kazachstanie, a także prognozowany przez Sekretariat OPEC i IAE wzrost popytu na ropę w 2017 r. doprowadził do dalszego umacniania się notowań surowca. W konsekwencji cena gatunku WTI od stycznia do końca listopada 2017 r. wzrosła o 6,85% (57,40 USD/b), a dla gatunku Brent umocniła się o 11,88% (63,57 USD/b) (wykres 2).

Sytuacja na rynku ropy naftowej po wydłużeniu okresu umowy do końca 2018 roku

Jeden z głównych celów postawionych przez kartel OPEC nie został w pełni wykonany i dlatego państwa, które zawarły porozumienie, spotkały się kolejny raz w Wiedniu 30 listopada 2017 r. i wydłużyły okres obowiązywania umowy o następnych 9 miesięcy, do końca 2018 r. Decyzja ta była zgodna z konsensusem rynkowym i nie doprowadziła do znacznych ruchów cenowych na rynku surowca (wykres 2). Argumentowano ją brakiem wystarczającego zmniejszenia się światowych zapasów ropy w państwach OECD wyznaczanych do średniej z ostatnich 5 lat. Od początku stycznia do końca listopada 2017 r. nadpodaż surowca w relacji do pięcioletniej średniej zmniejszyła się bowiem o ponad połowę, ale nadal wynosiła 174 mln baryłek (wykres 3)[19].

[19] EIA, *Short-term Energy Outlook – December 2017* https://www.eia.gov/outlooks/steo/archives/Dec17.pdf (12.12.2017).

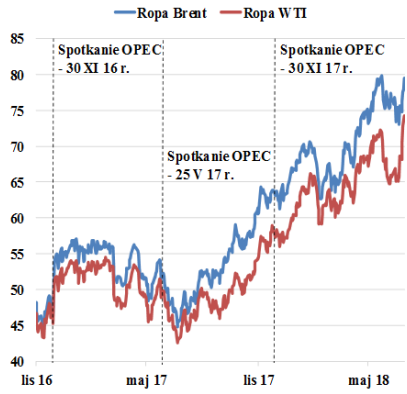

Wykres 2. Ceny ropy naftowej typu Brent i WTI (USD/b) od początku umowy OPEC

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z platformy Bloomberg.

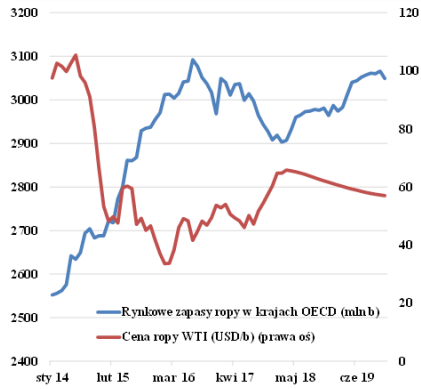

Wykres 3. Rynkowe zapasy ropy w krajach OECD w relacji do ceny ropy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z EIA. *Short-term Energy Outlook – December 2017*. Bloomberg – kontrakty na ropę WTI z 1 lutego 2018 r.

Państwa uczestniczące w posiedzeniu uzgodniły także, że do porozumienia mogą dodatkowo zostać włączone Nigeria oraz Libia, które do tej pory nie miały obowiązku obniżenia poziomu swojego wydobycia[20]. Jeżeli do tego dojdzie, mają one utrzymywać wielkość krajowej produkcji na poziomie z 2017 r. Kartel poinformował również, że w połowie 2018 r. dokona rewizji sytuacji panującej na rynku ropy w celu ewentualnego dostosowania poziomów produkcji do nowych warunków[21].

Powstałe niedopowiedzenie w kwestii ewentualnej strategii wyjścia z obecnego porozumienia miało pozwolić kartelowi zwiększyć jego elastyczność decyzyjną szczególnie ze względu na różne prognozy dotyczące wielkości podaży i popytu surowca, które zostały zaprezentowane przez analityków IEA, EIA oraz przez Sekretariat OPEC (wykres 4). Kartel szacował, że różnica między wzrostem dostaw surowca a światowym popytem wyniesie w 2018 r. około 630 tys. b/d. Natomiast anality-

[20] Jak dotąd informacje te jednak nie zostały oficjalnie potwierdzone przez kartel OPEC.

[21] Najbliższe spotkanie odbyło się 22 czerwca 2018 r. O rozwiązanie kwestii wcześniejszego wyjścia z obecnego porozumienia silnie zabiegały władze rosyjskie, które chciały jak najwcześniej uzyskać jak najwięcej niezbędnych informacji. Wynikało to z odmiennej struktury właścicielskiej przedsiębiorstw naftowych w Rosji, które w dużej części należą do prywatnych przedsiębiorców, a nie jak to jest w większości państw OPEC – do skarbu państwa. W marcu 2018 r. pojawiły się jednak nowe informacje, jakoby Arabia Saudyjska i Rosja chciały podpisać długoletnie (10- lub 20-letnie) porozumienie w sprawie ograniczenia produkcji.

cy z IEA prognozowali, że wzrost dostaw przekroczy wielkość światowego zapotrzebowania o 100 tys. b/d. Eksperci Saxo Banku wyliczyli średnią wartość przy uwzględnieniu wszystkich trzech instytucji i oszacowali, że popyt może przekroczyć dostawy o 230 tys. b/d i o taką wartość będą się sukcesywnie zmniejszały światowe zapasy ropy naftowej[22].

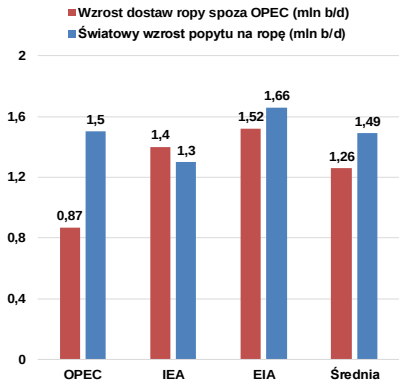

Wykres 4. Struktura wzrostu popytu oraz wzrostu dostaw z państw spoza kartelu w 2018 r.

Źródło: Bloomberg, Saxo Bank, EIA, IEA, OPEC. Daily Brief: Oil (29.11. 2017) (Uwaga: 100% – 31.10.2016 r.).

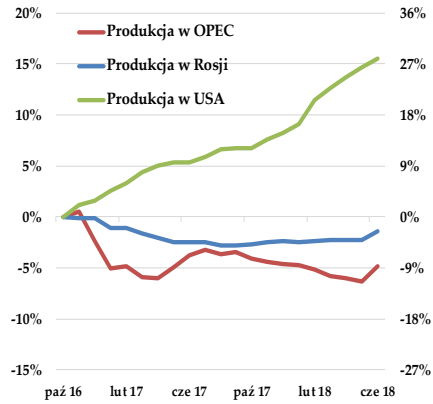

Wykres 5. Wzrost produkcji ropy naftowej dla OPEC, Rosji i USA od zawarcia

Źródło: opracowanie własne, EIA, Bloomberg. Daily Brief: Oil (28.11.2017).

Istnieje jednak inne ryzyko, które może doprowadzić do wydłużenia w czasie okresu dochodzenia do równowagi rynkowej. Zdaniem analityków notowaniom ropy może obecnie ciążyć produkcja surowca w Stanach Zjednoczonych (wykres 5). Od początku 2017 do połowy 2018 r. wzrosła ona z poziomu 8,771 mln b/d do wartości 10,900 mln b/d[23]. Ponadto jej dalszy wzrost prognozują analitycy EIA. Agenda Departamentu Energii w USA uważa, że w 2018 r. średnia produkcja ropy naftowej w USA wyniesie 10,7 mln b/d, a w 2019 osiągnie średni poziom 11,7 mln b/d. Będzie to najwyższy poziom wydobycia w historii tego państwa – poprzedni rekord został ustanowiony w 1970 r., a produkcja ukształtowała się wtedy na poziomie 9,6 mln b/d[24].

W tym miejscu należy dodać, że Stany Zjednoczone produkują dużą część zużywanej przez siebie ropy naftowej, ale nadal opierają się na

[22] Bloomberg, *Saxo Bank, EIA, IEA, OPEC Daily Brief: Oil* (28.11.2017).

[23] Stan na 29 czerwca 2018 r. – dane z platformy Bloomberg.

[24] EIA, *Short-term Energy Outlook* – August 2018, https://www.eia.gov/outlooks/steo/pdf/steo_full.pdf (7.08.2018).

imporcie surowca, aby móc w pełni zaspokoić krajowy popyt. Jak pokazują dane EIA, w II kwartale 2018 r. Stany Zjednoczone produkowały średnio około 17,4 mln b/d produktów ropopochodnych, a zużywały średnio około 20,20 mln b/d[25] (wykres 7).

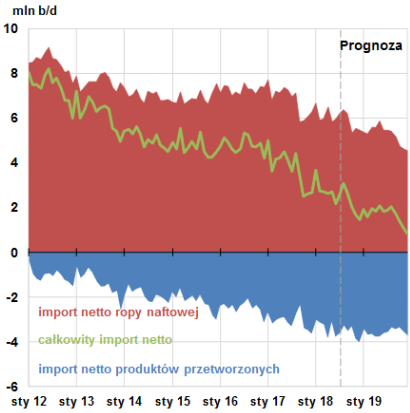

Wykres 6. Import netto ropy i produktów ropopochodnych w USA

Źródło: EIA, *Short-Term Energy Outlook*, sierpień 2018.

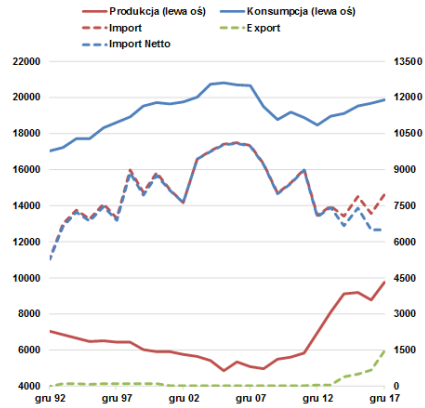

Wykres 7. Konsumpcja, produkcja, import, eksport i import netto w USA (mln b/d)

Źródło: EIA, Monthly Energy Review, marzec 2018.

Ponadto pomimo wciąż wysokiego popytu na produkty naftowe w ostatnich latach zmniejszyła się zależność USA od importu tego surowca. Poziom importu osiągnął najwyższą wartość dla Stanów Zjednoczonych w 2005 r. i od tego czasu zaczął się sukcesywnie zmniejszać. Trend ten był spowodowany wieloma czynnikami, w tym obniżeniem się krajowej konsumpcji, większym zużyciem biopaliw oraz wzrostem krajowej produkcji surowca. W konsekwencji w 2017 r. import netto ropy wyniósł średnio 3,7 mln b/d, co odpowiadało 19% całkowitego zużycia ropy w Stanach Zjednoczonych, i był najniższym odsetkiem od 1967 r. (wykres 6)[26]. Ponadto zmieniła się struktura dostawców. W latach 70. XX w. USA im-

[25] Należy jednak podkreślić, że produkty ropopochodne to nie tylko ropa naftowa. Do tej grupy zaliczane są również produkty rafinacji ropy naftowej, takie jak benzyna, olej napędowy, paliwo lotnicze, oleje i inne ciecze, jak np. etanol paliwowy, składniki mieszanki do benzyny i inne składniki rafinacji, EIA, *Oil Imports and Exports*, https://www.eia.gov/energyexplained/index.php?page=oil_imports (8.08.2018).

[26] Według prognoz EIA całkowity import netto ropy I produktów naftowych w USA w bieżącym roku ma spaść do poziomu 2,4 mln b/d, a w przyszłym ma osiągnąć poziom 1,6 mln b/d – będzie to najniższa wartość importu netto od 1958 r. EIA, *Short-Term Energy Outlook* – July 2018, https://www.eia.gov/outlooks/steo/archives/ Jul18.pdf (8.08.2018).

portowało 70% ropy naftowej z krajów OPEC, a w ubiegłym roku ten stosunek uległ zmniejszeniu do około 17%. Obecnie Stany Zjednoczone największą część ropy importują z Kanady. Jej udział w strukturze importu wzrósł bowiem z poziomu 15% w 1994 r. do wartości 40% w 2017 r.[27] Przyczynia się to zatem do osiągnięcia coraz wyższego poziomu bezpieczeństwa dla amerykańskiej gospodarki.

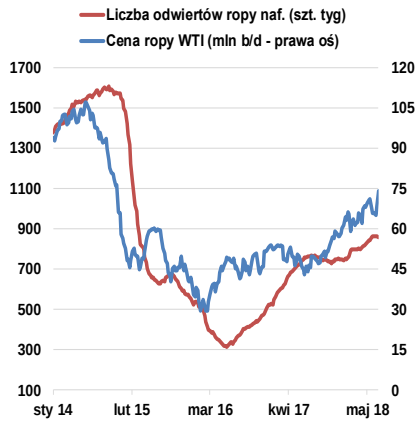

Wykres 8. Ceny ropy WTI oraz liczba aktywnych wiertni w USA od początku 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z platformy Bloomberg.

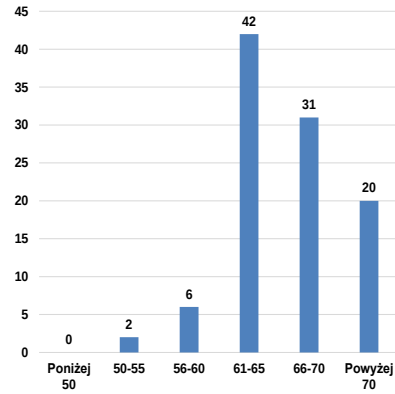

Wykres 9. Udziałowy poziom skłonności do zwiększenia produkcji ropy naftowej wśród producentów w USA

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Federal Reserve Bank of Dallas*[28].

Dodatkowo silnie wzrasta również liczba czynnych odwiertów wydobywających surowiec w USA. Od najniższego poziomu odnotowanego w maju 2016 r. do połowy 2018 r. ich liczba według danych firmy Baker Hughes przyrosła o 542 do poziomu 858 (wykres 8)[29]. Jest to bardzo istotne, ponieważ według badań analityków EIA zmiany cen ropy wpływają na liczbę wiertni z około 4-miesięcznym opóźnieniem, a z kolei zmiany liczby wiertni oddziałują na zmiany wielkości produkcji w ciągu około 2 miesięcy. Zmiany wielkości produkcji pojawiają się

[27] EIA, *Oil Imports and Exports*, https://www.eia.gov/energyexplained/index.php?page=oil_imports (08.08.2018), EIA, *How much of the oil produced in the United States is consumed in the United States?* https://www.eia.gov/tools/faqs/faq.php?id=268&t=6 (8.08.2018).

[28] Uwaga: Kierownictwo 125 firm wydobywających ropę i gaz ziemny odpowiadało na to pytanie w okresie od 13 do 21 grudnia 2017 r. Dla porównania ceny spot ropy WTI wynosiły w tym okresie 57,42 USD/b.

[29] Stan na 29 czerwca 2018 r. – dane z platformy Bloomberg.

zatem po upływie około 6 miesięcy od wzrostu ceny ropy naftowej na globalnych rynkach surowcowych[30]. Przy obecnych poziomach cen surowca produkcja w USA staje się zatem bardzo opłacalna. Potwierdzają to badania przeprowadzone przez Rezerwę Federalną z Dallas, według której przy cenie powyżej 61 USD/b aż 42% badanych firm produkujących ropę w USA będzie skłonnych zwiększać produkcję. Ponadto dodatkowe 31% przedsiębiorstw zwiększyłoby inwestycje, gdyby ceny przekroczyły poziom 66 USD/b (wykres 9)[31].

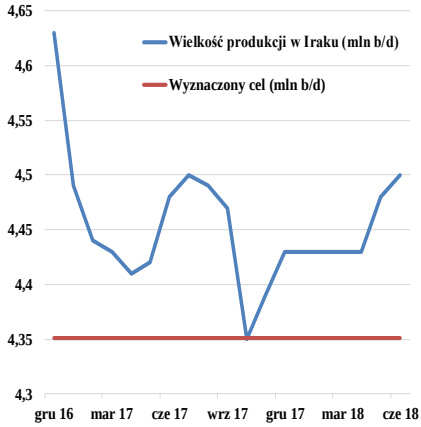

Wykres 10. Produkcja ropy naftowej w Iraku od początku grudnia 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z platformy Bloomberg

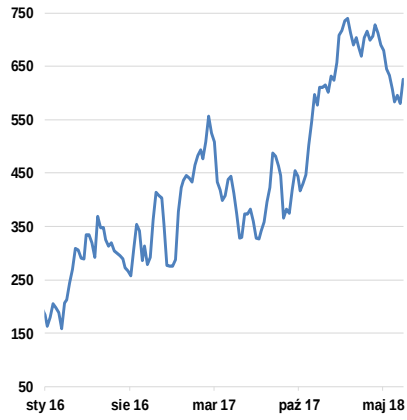

Wykres 11. Różnica pomiędzy długimi i krótkimi pozycjami otwartymi na kontraktach na ropę naftową

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z platformy Bloomberg.

Problemem kartelu może być również często występująca u jego członków tendencja do oszukiwania w zakresie wyznaczonych limitów produkcyjnych. W trakcie wieloletniej współpracy państw w stowarzyszeniu, pomimo licznych ustaleń i nałożonych ograniczeń, bardzo często dochodziło do łamania wcześniej określonych porozumień. Podobna sytuacja występuje w przypadku Iraku, który w listopadzie 2016 r. zadeklarował, że ograniczy wielkość swojej produkcji do poziomu 4,351 mln b/d, niemniej jednak tylko raz w ciągu całego okresu obowiązywania limitów produkcji udało mu się osiągnąć miesięczny poziom wydobycia na wyznaczonym poziomie (wykres 10). Poniekąd światowe zapasy

[30] EIA, *U.S. crude oil production expected to increase through end of 2017, setting up record 2018* https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=33332 (8.01.2018).

[31] Bloomberg, *Crude Surge Beyond $61 to Trigger Shale. Daily Brief: Oil* (4.01.2017).

surowca cały czas spadają za sprawą redukcji wydobycia oraz problemów politycznych i finansowych wśród niektórych członków produkujących ten surowiec (m.in. Wenezueli), ale gdyby pozostałe państwa, które obecnie wywiązują się z podpisanego porozumienia, przestały je respektować, może dojść do szybkiego i niekontrolowanego „zalania rynku" ropą, co będzie się przekładało na sukcesywne obniżenie globalnych cen surowca. Ponadto w sezonie letnim wzrasta zapotrzebowanie na surowiec, a to może być dodatkowym pretekstem do szybszego zerwania obecnie obowiązującej umowy, szczególnie dla państw, które mają wolne moce produkcyjne.

Jednym z czynników, jaki może doprowadzić do wzrostu produkcji w USA, jest również wysoka liczba otwartych kontraktów terminowych na sprzedaż ropy naftowej, przy której producenci surowca wykorzystują strategię zabezpieczenia ceny zwaną *hedging*. Zabezpieczenie finansowe dla producentów zmniejsza bowiem efekt spadku przychodów w sytuacji obniżenia się ceny surowca. Według danych gromadzonych przez agencję *Commodity Futures Trading Commission*[32] w Stanach Zjednoczonych różnica w saldzie pomiędzy długimi i krótkimi pozycjami osiągnęła na początku lutego 2018 r. rekordowy poziom 739 097 kontraktów[33] (wykres 11). W kolejnych miesiącach uległa niewielkiemu obniżeniu, ale i tak plasuje się na podwyższonych poziomach. W konsekwencji, dzięki zagwarantowaniu sobie możliwości sprzedaży ropy po średniej cenie 48,95 USD/b przez wielu amerykańskich producentów, obecnie, gdyby nawet doszło do silnego spadku cen surowca, spółki zajmujące się wydobyciem ropy będą mogły ją nadal sprzedawać, zyskując na zawartych kontraktach, i nie będą musiały zmniejszać swojej produkcji[34].

Zakończenie

W listopadzie 2016 r. doszło do bardzo dużej zmiany w polityce podażowej kartelu OPEC. Państwa członkowskie zobowiązały się do znaczącego ograniczenia produkcji, i jak pokazały dalsze wydarzenia, wprowadziły ustalone ograniczenia w życie. W rezultacie doprowadziło to do znaczącego podwyższenia cen ropy naftowej. Ponadto kartelowi udało się również doprowadzić do znacznego ograniczenia światowych zapasów ropy naftowej w postaci zredukowania zapasów wśród państw należących do grupy OECD (wyznaczanych za pomocą pięcioletniej średniej).

[32] *Commodity Futures Trading Commission* (CFTC) – niezależna agencja w Stanach Zjednoczonych, zajmująca się regulacją rynku kontraktów terminowych oraz opcji.

[33] Stan na 29 czerwca 2018 r. – dane z platformy Bloomberg.

[34] Bloomberg, *Once again, it's all about U.S. Shale in 2018*. *Daily Brief: Oil* (20.12.2017).

W 2018 r. zwiększyło się jednak ryzyko zaprzepaszczenia osiągniętych wyników. Producenci surowca ze Stanów Zjednoczonych po przeczekaniu okresu silnego spadku cen na rynkach globalnych zwiększyli swoją produkcję, głównie jeżeli chodzi o ropę z łupków, co w rezultacie doprowadziło do osiągnięcia nowego historycznego szczytu w produkcji ropy w tym państwie. Ponadto Amerykanie zwiększyli poziom eksportowanych produktów ropopochodnych, przez co podnieśli konkurencję na rynku zbytu między innymi dla producentów z kartelu OPEC.

Sytuację komplikuje również zerwanie porozumienia nuklearnego z Iranem przez Stany Zjednoczone. Prezydent Donald Trump wprowadził już bowiem część sankcji gospodarczych na sektor finansowy w tym kraju w postaci zakazu nabywania przez rząd w Teheranie amerykańskich dolarów, zakazu nabywania i subskrypcji irańskich obligacji oraz pośrednictwa w emisji długu przez Iran. Rynek ropy naftowej czeka jednak na listopad 2018 r., kiedy to mają wejść w życie ograniczenia zakazujące nabywanie irańskiej ropy pod groźbą nałożenia na kupujących sankcji gospodarczych ze strony USA. Wprowadzenie takich restrykcji może poważnie zaburzyć globalną strukture cen ropy naftowej, co w przypadku wzrostu jej cen przekładać się będzie na osłabienie światowego wzrostu gospodarczego. Dodatkowo konflikt na linii Iran – USA komplikują także sankcje gospodarcze nałożone przez USA na Chiny. Chińskie władze w ramach odwetu chcą bowiem nałożyć cła na import amerykańskiej ropy, co może negatywnie wpływać na jej ceny. W rezultacie tych zdarzeń wszystkie dotychczasowe posunięcia państw kartelu OPEC mogą zostać zaprzepaszczone, co w konsekwencji może doprowadzić do spadku wartości ropy naftowej.

Artykuł nie zamyka możliwości dalszych rozważań nad kwestią rozwoju rewolucji łupkowej w USA oraz nad następnymi poczynaniami państw OPEC, które będą realizowane po wygaśnięciu obecnie obowiązującego porozumienia. W dalszej kolejności warto przeanalizować skutki toczącej się wojny handlowej pomiędzy USA i Chinami, które wpływają na rynek ropy, oraz konsekwencje zamrożenia możliwości eksportu ropy ze strony Iranu. Dodatkowo istotną kwestią kontynuowania ograniczenia produkcji surowca wśród krajów OPEC+ będzie dalsze utrzymywanie wydobycia na wcześniej wyznaczonych limitach. Podwyższenie produkcji przez jakiegokolwiek członka stowarzyszenia skutkować może zerwaniem dotychczasowego porozumienia i ponownym „zalaniem rynku" ropą naftową.

Bibliografia

Bloomberg, *Crude Surge Beyond $61 to Trigger Shale* (4.01.2017).
Bloomberg, *Daily Brief: Oil* (28.11.2017).
Bloomberg, *Once again, it's all about U.S. Shale in 2018* (20.12.2017).

ECB Economic Bulletin, *Impact of the November 2016 OPEC agreement on the oil market* https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/eb201608_focus01.en.pdf?84e6b1f5356e53c615d6e8e5af195007 (27.11. 2017).

EIA, *How much of the oil produced in the United States is consumed in the United States?* https://www.eia.gov/tools/faqs/faq.php?id=268&t=6 (8.08.2018).

EIA, *Oil Imports and Exports*, https://www.eia.gov/energyexplained/index.php?page=oil_imports (8.08.2018).

EIA, *Short-term Energy Outlook – December 2016* https://www.eia.gov/outlooks/steo/outlook.cfm#issues2016 (22.12.2017).

EIA, *Short-term Energy Outlook – December 2017* https://www.eia.gov/outlooks/steo/archives/Dec17.pdf (12.12.2017).

EIA, *Short-term Energy Outlook* – April 2018 https://www.eia.gov/outlooks/steo/pdf/steo_full.pdf (10.04.2018).

EIA, *Short-Term Energy Outlook* – July 2018, https://www.eia.gov/outlooks/steo/ archives/ Jul18.pdf (8.08.2018).

EIA, *Short-term Energy Outlook* – August 2018, https://www.eia.gov/outlooks/steo/pdf/steo_full.pdf (7.08.2018).

EIA, *U.S. crude oil production expected to increase through end of 2017, setting up record 2018* https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=33332 (8.01.2018).

Fattouh B., Sen A. 2016, *OPEC Deal or No Deal? This Not the Question*, The Oxford Institute for Energy Studies https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2016/10/OPEC-Deal-or-No-Deal-This-is-Not-the-Question.pdf (7.08.2018).

Henderson J. 2016, *Room for cynicism and hope in Russia's deal with OPEC,* The Oxford Institute for Energy Studies https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2016/10/OPEC-Deal-or-No-Deal-This-is-Not-the-Question.pdf (7.08.2018).

IEA, *OMR: What a difference a year makes – December 2016* http://www.iea.org/newsroom/news/2016/december/omr-what-a-difference-a-year-makes.html (22.12.2017).

Lardic S., Mignon V. 2006, *Oil prices and economic activity: an asymmetric cointegration approach*, „Energy Economics", nr 30.

OPEC revenues fact sheet, EIA https://www.eia.gov/beta/international/regionstopics.cfm?RegionTopicID=OPEC (3.01.2018).

Sierakowska D. 2015, *Świat surowców,* Warszawa.

Socha R., Wdowiński P. 2018, *Tendencje zmian cen na światowym rynku ropy naftowej po 2000 roku*, „Gospodarka Narodowa", nr 1.

Ulatowski R. 2016, *Analiza porównawcza polityki energetycznej importerów i eksporterów surowców energetycznych na przykładzie Niemiec i Arabii Saudyjskiej: perspektywa geoekonomiczna*, Warszawa.

USA i Arabia Saudyjska kontynuują naftową wojnę, Biznes Alert https://biznesalert.pl/usa-i-arabia-saudyjska-kontynuuja-naftowa-wojne/ (30.11.2017).

Data przekazania tekstu: 19.06.2018 r.; data zaakceptowania tekstu: 9.08.2018 r.